

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ “ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
Факультет рибного господарства та природокористування

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо змісту, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи магістра
студентами факультету рибного господарства та природокористування

ХЕРСОН – 2019

Методичні рекомендації щодо змісту, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи магістра студентами факультету рибного господарства та природокористування. Рекомендовані до видання рішенням науково-методичної комісії та вченої ради факультету рибного господарства та природокористування.

Протокол НМК ФРГП № 2 від 24 вересня 2019 року.

Протокол ВР ФРГП № 2 від 24 вересня 2019 року.

Рецензенти:

доктор сільськогосподарських наук, доцент, завідувач кафедри екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка Пічура В.І.,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент, завідувач кафедри водних біоресурсів та аквакультури Кутіщев П.С.,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент, завідувач кафедри хімії та біології Козичар М.В.,
кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства Бойко Т.О.

Шахман І.О. Методичні рекомендації щодо змісту, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи магістра студентами факультету рибного господарства та природокористування. Херсон, ДВНЗ “ХДАУ”, 2019. 73 с.

У методичних рекомендаціях викладені вимоги щодо змісту, оформлення та захисту кваліфікаційних робіт магістрів. Методична розробка призначена для використання у навчальному процесі ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет” при підготовці магістрів усіх спеціальностей факультету рибного господарства та природокористування.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	
МАГІСТРА	6
1.1 Структура роботи	6
1.2 Обсяг роботи	7
РОЗДІЛ 2 ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	
МАГІСТРА	8
2.1 Вступна частина	8
2.2 Основна (змістова) частина	12
2.3 Заключна частина	18
РОЗДІЛ 3 ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	
МАГІСТРА	20
3.1 Загальні вимоги до оформлення роботи	20
3.2 Нумерація сторінок роботи	21
3.3 Нумерація розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів	22
3.4 Рисунки	23
3.5 Таблиці	24
3.6 Формули та рівняння	26
3.7 Посилання	27
3.8 Додатки	28
РОЗДІЛ 4 ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ РОБОТИ	30
4.1 Загальні вимоги щодо керівництва та захисту	30
4.2 Супровідні документи роботи	30
4.3 Підготовка до захисту роботи	34
4.4 Захист роботи	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	44

ВСТУП

Кваліфікаційна робота магістра (Робота) є самостійним науковим дослідженням студента і кваліфікується як навчально-дослідницька праця, виконується державною мовою у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій палітурці та в електронній формі. Її тематика та науковий рівень мають відповідати освітній програмі навчання в магістратурі. Сукупність результатів, отриманих у процесі виконання Роботи, є критерієм оцінювання якості підготовки здобувача вищої освіти другого магістерського рівня і свідчить про наявність у нього здатності до проведення наукового дослідження, а саме, уміння належним чином самостійно вести науковий пошук, розпізнавати і визначати професійні проблеми, знати і вміти застосовувати загальні методи та прийоми їх вирішення, виконувати конкретні наукові завдання ефективними методами.

Кваліфікаційна робота магістра передбачає самостійне розв'язання комплексної проблеми фахової спрямованості, що супроводжується проведенням досліджень та/або застосуванням інноваційних підходів. Робота виконується на підставі самостійної дослідницької діяльності студента-магістра, визначальною рисою якої є чітко виражений індивідуальний характер. Зміст кваліфікаційної роботи магістра визначається його завданням і має на меті:

- систематизацію, закріплення знань відповідно до загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, які розкривають наукові основи та практичні питання зі спеціальності;

- демонстрацію уміння критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей для вирішення практичних задач, проблем;

- підтвердження вміння підбирати, систематизувати й обробляти інформацію відповідно до цілей дослідження;

– демонстрацію здатності використовувати сучасні методи обробки та інтерпретації інформації при проведенні інноваційної діяльності;

– підтвердження здатності самостійно планувати виконання інноваційного завдання, формулювати наукові висновки за його результатами, надавати конкретні пропозиції щодо вдосконалення діяльності об'єкту дослідження, визначати та використовувати причинно-наслідкові зв'язки процесів і явищ у прикладній галузі;

– демонстрацію володіння основами інженерного проектування та/або експертної оцінки об'єкту дослідження.

Підготовка роботи проводиться на основі фактичного експериментального матеріалу, зібраного здобувачем протягом науково-виробничої практики на різних підприємствах, установах, організаціях та/або безпосередньо на об'єктах природного або штучного походження, роботи в лабораторних та/або польових (експедиційних) умовах кафедри, участі у роботі наукових гуртків.

РОЗДІЛ 1

СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

1.1 Структура роботи

Структура і зміст кваліфікаційної роботи магістра визначаються відповідно до теми та порядку висвітлення та формуються за допомогою наукового керівника. Робота має відображати дві взаємопов'язані частини: описову, яка висвітлює хід дослідження, та результати самих досліджень.

Кваліфікаційна робота магістра повинна мати такі основні структурні елементи:

- титульний аркуш;
- зміст;
- завдання;
- анотація;
- скорочення та умовні позначки (за необхідності);
- вступ;
- основна частина (змістова частина роботи, яка представлена розділами).

Розділи за потреби поділяють на підрозділи;

- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Кожен з цих елементів, а також розділи основної частини та додатки мають починатися з нової сторінки.

1.2 Обсяг роботи

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра складає 70–100 друкованих сторінок (комп'ютерного набору) формату А4.

Орієнтовний обсяг складових Роботи (кількість сторінок):

- титульний аркуш – 1;
- зміст – 1–2;
- завдання – 2;
- анотація – 1;
- вступ – 2–3;
- основна частина – 60–80;
- висновки – 2–4.

Додатки не входять у загальний обсяг Роботи.

РОЗДІЛ 2

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

2.1 Вступна частина

Кваліфікаційна робота магістра починається з титульного аркушу, який складається за визначеною формою (додаток А). Головною складовою титульного аркушу є тема Роботи. Як правило, тему вибирають відповідно до тематики науково-дослідних робіт випускової кафедри, але здобувач також має право запропонувати свою тему або виконувати за тематикою, яку замовляють державні установи, підприємства та підприємницькі структури, що уклали з університетом контракти на навчання студентів або мають із ним договори співпраці та співдружності. Робота має відповідати освітній програмі спеціальності. Студент повинен також обґрунтувати доцільність її розробки щодо місця роботи, можливості отримання потрібної інформації на об'єкті дослідження, погодити її з науковим керівником і затвердити на засіданні випускової кафедри.

При виборі теми основними критеріями є науковий і практичний інтерес студента та його хист. Перевага надається темам, які мають зв'язок із затвердженими науковими програмами, планами і темами кафедр. Кваліфікаційна робота магістра може бути продовженням і логічним завершенням досліджень, розпочатих у курсових роботах (проектах) та в період виробничих практик, які знайшли відображення у попередніх звітах. Робота може спиратися на матеріали організації, яка була базою науково-виробничої практики студента. В ній повинні вирішуватись конкретні виробничі задачі, формуватись розвиток самостійності й активності студента.

Остаточна узгоджена з науковим керівником, відредагована, розглянута й обговорена на засіданні випускової кафедри, тема роботи включається

завідуючим кафедрою до проекту наказу по університету, затверджується ректором.

Сформульована тема роботи, призначення наукового керівника, консультантів з окремих розділів і зовнішнього рецензента затверджуються наказом ректора і не підлягають змінам (лише як виняток за об'єктивними обставинами).

Орієнтована тематика Робіт за спеціальностями факультету наведені в додатку Б.

Наступним наводиться "ЗМІСТ" кваліфікаційної роботи магістра. Зміст послідовно включає: всі складові роботи, найменування всіх розділів, підрозділів із зазначенням номерів сторінок, з яких починається виклад кожного елемента (додаток В). Текст змісту повинен бути ідентичний наведеному в Роботі. Зміст Роботи визначається темою і є відображенням плану виконання Роботи, розробленого студентом за допомогою наукового керівника.

Робота виконується згідно розробленого "ЗАВДАННЯ", яке формується науковим керівником роботи на типовому бланку, що складається з 2-х сторінок, за відповідною формою (додаток Г), підписується науковим керівником і студентом, затверджується завідувачем випускової кафедри. Завдання являє собою складений у визначеному порядку розділів розгорнутий перелік питань та напрямків їх вирішення, які мають бути висвітлені у процесі розв'язання завдань. Він дає можливість студентові систематизувати матеріал, забезпечує черговість і логічну послідовність його викладу й уточнити кінцевий варіант проекту змісту Роботи. Успішне виконання Роботи значною мірою залежить від чіткого дотримання термінів і послідовного виконання окремих етапів завдання.

Відповідно до календарних етапів здобувач має подавати окремі розділи або їх частини на перегляд науковому керівнику. Консультанти за спеціальними розділами також повинні підтверджувати їхню завершеність або дати свої зауваження.

У визначенні термінів представлення закінченої Роботи вирішальне слово залишається за науковим керівником, який спирається на навчальний план і рішення Вченої ради університету, що визначають терміни захисту роботи і випуску магістрів. Визначений у плані строк подання закінченої Роботи на кафедру повинен відповідати строку, встановленому в завданні.

Контроль термінів і якості виконання Роботи здійснює завідуючий випускової кафедри. У випадках відставання від установлених термінів, студент повинен надати письмове пояснення своєму науковому керівнику або завідуючому кафедрою. Порухення студентом календарного плану виконання Роботи фіксується науковим керівником, який інформує про це завідуючого кафедрою.

Обов'язковим структурним елементом Роботи є “АНОТАЦІЯ” (додаток Д), яку розміщують безпосередньо за завданням на наступній сторінці. В анотації стисло подають опис основних аспектів Роботи згідно з ДСТУ ГОСТ 7.9, які дають змогу прийняти рішення стосовно доцільності ознайомлення з повним текстом Роботи. Анотацію рекомендовано подавати на одній сторінці формату А4 (обсяг тексту анотації складає 0,5 сторінки українською мовою та 0,5 сторінки англійською мовою). Анотація має містити:

- стислий опис тексту Роботи;
- перелік ключових слів, які є визначальними для розкриття змісту Роботи. Перелік має містити 5–10 слів (словосполучень). Ключові слова подають у називному відмінку, друкують в рядок через кому.

За умови необхідності у кваліфікаційній роботі магістра наводяться “СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ” (перелік символів, одиниць вимірювання, скорочень) та подаються за необхідності у вигляді окремого списку. Додатково їхнє пояснення наводиться у тексті при першому згадуванні. Скорочення, символи, позначення, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносяться.

Далі наводиться “ВСТУП”. У вступі коротко викладають сутність і стан наукової проблеми, що розглядається, її значущість, підстави та вихідні дані

для розв'язання завдання, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Оптимальним є подання у вступі загальної характеристики роботи у рекомендованій нижче послідовності:

– актуальність теми (Робота має бути актуальною, відповідати сучасному стану і перспективам розвитку підприємства (організації), мати науково-дослідний характер, відобразити критичний підхід до фактичного стану і зібраних матеріалів, що вивчаються, з метою пошуку резервів підвищення ефективності, відобразити сумлінність і коректність щодо авторства використаних вихідних матеріалів);

– мета і завдання досліджень (мета – очікуваний кінцевий результат, який зумовлює загальну спрямованість, логіку дослідження теоретичних і прикладних аспектів для вирішення проблем за обраною темою Роботи. Чітке формування її представляє одну з найважливіших методологічних вимог спрямування наукових досліджень, сприяє цілеспрямованій діяльності студента, активізує його творчий потенціал. Мета досліджень впливає із назви обраної теми і може бути спрямована на виявлення залежності об'єкта від ряду факторів, визначення залежностей, що існують між тими чи іншими складовими, встановлення зв'язків між певними явищами, пошук напрямків усунення недоліків у процесах, з'ясування закономірностей та тенденцій розвитку.

Реалізація поставленої мети здійснюється через розробку певних завдань, досліджень. Вони розкривають зміст окремих складових предмета дослідження й узгоджуються з гіпотезою дослідження. Формування завдань необхідно робити якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення складатиме зміст розділів Роботи та їх назву.

В якості завдання дослідження можуть включатися вирішення певних питань, які входять до загальної проблеми і тематики дослідження, всебічне вивчення напрямів вирішення даної проблеми (виявлення її типового стану, особливостей передового досвіду, недоліків і труднощів їх функціонування, причин прояву), обґрунтування системи заходів щодо вирішення даної

проблеми, експериментальна перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, досягнення максимально можливих у відповідних умовах результатів вирішення проблеми при певних затратах зусиль, розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження у практиці тощо);

– об’єкт дослідження (те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. Це суб’єкт, процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження. Об’єкт відносно автономний і має чіткі межі. Розрізняють об’єкти природні, соціальні, ідеалізовані (додаток Ж). Ним може бути установа, процес або явище, сукупність зв’язків, які є джерелом необхідної інформації і складною системою);

– предмет дослідження (досліджувані з певною метою властивості, характерні для наукового пізнання, це визначення певного “ракурсу” дослідження як припущення про найсуттєвіші для вивчення обраної проблеми характеристики об’єкта (додаток Ж). Предмет дослідження – сторони об’єкта, що найвиразніше відображають і розкривають явище в процесі дослідження, визначає аспект розгляду та його зміст, що потребує наукового пояснення);

– методи досліджень (сукупність дій, які дослідник застосовує, щоб за даним механізмом розв’язати поставлену проблему);

– практичне значення отриманих результатів;

– апробація результатів дослідження;

– публікації за темою дослідження;

– структура та об’єм кваліфікаційної роботи магістра.

2.2 Основна (змістова) частина

Основна частина кваліфікаційної роботи магістра складається з розділів, підрозділів, пунктів. В ній подають:

– огляд спеціальної літератури за темою досліджень;

- місце, матеріали і методи дослідження;
- характеристика району, місця та умов дослідження;
- результати власних досліджень, їх аналіз і узагальнення.

Кожний розділ друкується з нової сторінки.

“ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ”. Здобувач в цьому розділі окреслює основні етапи розвитку наукової думки за проблемою визначеного дослідження. Стисло, критично висвітлюючи попередні роботи науковців, магістр повинен розглянути ті питання, що залишилися невирішеними і, отже, визначити місце свого дослідження в їх розв’язанні.

Розділ виконується на підставі глибокого вивчення спеціальних вітчизняних і зарубіжних інформаційних джерел з метою визначення сучасного стану за обраною темою та пошуку напрямів подальших досліджень її розвитку. Відповідно до теми студент самостійно або за рекомендацією наукового керівника проводить пошук, узагальнює довідкову і наукову літературу.

Підбір джерел доцільно починати з аналізу літератури, яка рекомендується для тем професійного спрямування, спеціалізації або програми підготовки. За цими списками можна підібрати основні нормативні документи, наукові та методичні видання.

Наступним кроком у пошуку літератури є з’ясування переліку періодичних видань, за якими можна одержати необхідну інформацію. Для цього необхідно використовувати різні джерела пошуку: предметні, систематичні та алфавітні каталоги, бібліотечні картки університету, провідних наукових бібліотек, спеціальні бібліографічні довідкові видання, тематичні збірники літератури, інтернет-ресурси. При визначенні в періодичних виданнях статей, які можуть містити необхідну інформацію, доцільно використовувати останні дослідження, робити перегляд останніх номерів, у яких містяться переліки статей, опублікованих протягом останніх років. Посилатись треба на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатись лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал зберігає актуальність.

У підборі нормативно-правових документів необхідно використовувати довідково-інформаційні системи, які полегшують і прискорюють тематичний пошук документів, вказують орган, який його прийняв, дату його прийняття і дії, номер документа, коментарі та посилання на нормативні акти. Однак, всю інформацію, отриману з таких систем, слід перевіряти і підтверджувати з офіційних джерел.

Добре складений перелік літературних та інформаційних джерел допомагає систематизувати роботу і усвідомити обсяг потрібної інформації.

Відомості про кожне інформаційне джерело записують відповідно правил бібліографічного опису друкованих праць. В Україні діють правила, встановлені Державним стандартом України ДСТУ 8302:2015 “Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання”.

Посилання в тексті Роботи на джерела слід зазначити порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками.

Такі посилання дають змогу відшукати інформаційні джерела, перевірити достовірність відомостей про їх цитування, забезпечити необхідну інформацію про нього, з'ясувати його зміст.

Закінчити цей розділ слід коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у цій галузі і наведенням конкретних напрямів і задач досліджень. Об'єм розділу – орієнтовно 25 % від обсягу всієї роботи.

Другий розділ Роботи “МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ” містить обґрунтування вибору напрямку досліджень, наводять методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки, загальну методику проведення досліджень, описують місце, матеріал та умови дослідження. У теоретичних роботах розкривають методи збору інформації, розрахунків, методології проведення наукових робіт, узагальнень тощо.

Розрізняють наступні методи наукових досліджень: 1 – попередній аналіз існуючої інформації з питання, що досліджується; 2 – формування вихідних гіпотез та їх теоретичний аналіз; 3 – планування, організація дослідження та

його проведення; 4 – аналіз та узагальнення результатів; 5 – перевірка вихідних гіпотез на основі досліджених факторів, остаточне формування нових закономірностей і законів, пояснення та наукові передбачення; 6 – впровадження пропозицій у виробництво (для прикладних досліджень).

Існує три основних взаємопов'язаних рівні досліджень – емпіричний (експериментальний), теоретичний та описово-узагальнюючий.

На емпіричному рівні досліджень ставлять експерименти, накопичують факти, аналізують їх і роблять практичні висновки. Експерименти являються джерелами пізнання, критерієм істинності гіпотез і теорій.

На теоретичному рівні досліджень синтезуються поняття, формулюються загальні закономірності у певній галузі знань, узагальнюються і відтворюються явища дійсності, тобто дослідження постають в уявному відображенні.

На описово-узагальнюючому рівні досліджень експеримент не проводять, а описують явища, які спостерігаються безпосередньо у природі, поза експериментом. Для цього використовують такі форми мислення як судження та умовивід.

Залежно від пізнавальної або практичної мети, наукові дослідження умовно поділяють на фундаментальні та прикладні. Фундаментальні – спрямовані на відкриття і вивчення нових явищ і законів довкілля. Їх результатом є закінчена система наукових знань, орієнтованих у тій чи іншій галузі діяльності людини. Прикладні дослідження спрямовані, як правило, на вивчення господарських факторів.

У науковій діяльності обох видів дослідження використовують загальнонаукові та спеціальні методи пізнання.

Із загальнонаукових найчастіше застосовують такі методи: гіпотеза, експеримент, спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, аналогія, моделювання, узагальнення. До групи спеціальних методів дослідження належать лабораторний, аеродинамічний, експедиційний та ін.

У наступних розділах має бути вичерпно і повно викладено зміст власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розроблення теми, проблеми, сформульовано прикінцеву частину роботи, зроблено посилання на всі наукові праці здобувача, які наведені у вступі. Список цих праць має також міститися у списку використаних джерел.

У разі використання наукових результатів, ідей, публікацій та матеріалів інших авторів у тексті Роботи обов'язково повинні бути посилання на публікації цих авторів. Фрагменти оприлюднених (опублікованих) текстів інших авторів (цитати) можуть включатися до Роботи виключно із посиланням на джерело (крім фрагментів, які не несуть самостійного змістовного навантаження).

Здобувач вищої освіти повинен давати оцінку комплексності підходів у вирішенні поставлених задач, достовірності одержаних результатів, їх ефективності і переваги перед вітчизняними і зарубіжними аналогами, запропонувати удосконалення робіт на перспективу.

Викладаючи суть Роботи, треба вживати стандартну наукову та/або науково-технічну термінологію, запроваджену національними стандартами на терміни та визначення понять. У Роботі потрібно використовувати основні, похідні чи позасистемні одиниці фізичних величин Міжнародної системи одиниць (SI) згідно з діючих нормативів (ДСТУ ISO 80000-1:2016 Величини та одиниці. Частина 1. Загальні положення (ISO 80000-1:2009; ISO 80000-1:2009/Cor.1:2011, IDT. На заміну ДСТУ 3651.0-97, ДСТУ 3651.1-97 в частині розділів 1–6. ДСТУ ISO 80000-11:2016 Величини та одиниці. Частина 11. Характеристичні числа (ISO 80000-11:2008, IDT) ДСТУ ISO 80000-11:2016 Величини та одиниці. Частина 11. Характеристичні числа (ISO 80000-11:2008, IDT) на заміну ДСТУ 3651.2-97).

Якщо вимірювання виконано в інших одиницях, то викладаючи найважливіші результати роботи, треба подати в дужках одержані числові значення в одиницях SI. Дані про властивості речовин і матеріалів треба подавати згідно з ДСТУ 2568.

Основна частина Роботи, як правило, вміщує:

– аналітико-дослідницькі/дослідницькі розділи, які поєднують набуті теоретичні знання та вміння обирати і використовувати адекватні загальнонаукові та спеціальні методи і певний методичний інструментарій. Вони повинні містити характеристику сучасного стану об'єкту дослідження, діагностування діяльності/роботи об'єкту дослідження (залежно від сфери дослідження та теми Роботи), ґрунтовний аналіз із використанням накопиченого фактичного матеріалу, результати аналізу. Аналіз проблеми повинен здійснюватись з урахуванням чинників позитивної та негативної дій. Текст аналітико-дослідницьких/дослідницьких розділів має бути ілюстрованим таблицями, схемами, діаграмами, іншими матеріалами, які розміщують або по ньому (тексту), або у вигляді додатків, а також реальними документами, які обов'язково розміщують у додатках і супроводжують стислим коментарем за текстом. Усі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, діаграми, мають супроводжуватись посиланням на них по тексту та висновками, які дозволяють визначити сутність процесів, що спостерігаються, їх особливості, тенденції, створити базу для виявлення невикористаних резервів;

– проектно-рекомендаційні розділи, в яких студент, спираючись на здобуті результати проведеного дослідження, повинен прийняти власне прогресивне рішення і обґрунтувати свої пропозиції щодо наявності та шляхів усунення виявлених проблем. Зокрема, ним намічаються шляхи використання розробки, розкритих резервів, усунення недоліків у роботі, розробляються схеми подолання негативних і прискорення розвитку позитивних тенденцій, приймаються рішення, які забезпечать реалізацію мети й завдань Роботи.

Останнім розділом основної частини наводиться стислий огляд охорони праці та техніки безпеки за тематикою наукового дослідження. Орієнтовний об'єм 5–7 сторінок.

2.3 Заключна частина

“ВИСНОВКИ” розміщують безпосередньо після викладення суті Роботи (всього матеріалу основної частини), починаючи з нової сторінки.

В цій частині Роботи викладається найважливіші наукові та практичні результати, які повинні містити формулювання викладеної наукової проблеми або питання, її значення для науки, практики, суспільства тощо. Наводиться екологічне, економічне або соціальне обґрунтування розглянутих питань й перспективи розвитку. Стисло підсумовують результати проведеного наукового дослідження відповідно до визначеної в Роботі мети та поставлених завдань, а саме:

- коротко оцінюють стан питання та наводять найбільш важливі теоретичні положення, які містять формулювання розв’язаної проблеми;
- дають оцінку отриманих результатів та їх відповідність сучасному рівню наукових і технічних знань;
- оцінюють ступінь впровадження та можливі галузі або сфери використання результатів роботи;
- доводять наукову, науково-технічну, соціально-економічну значущість роботи;
- визначають доцільність продовження досліджень за відповідною тематикою;
- формулюють конкретні рекомендації, пропозиції щодо можливих галузей або сфер використання результатів роботи тощо.

Текст висновків доцільно поділяти на пункти. Кожен з пунктів має бути коротким, достатньо аргументованим, логічно послідовним.

“СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ” повинен містити не менше 50 джерел інформації щодо використаних бібліографічних описів (з обов’язковим посиланням на них у тексті Роботи). Список формується у порядку, за яким джерела вперше згадуються в тексті. Порядкові номери

бібліографічних описів у переліку джерел мають відповідати посиланням на них у тексті Роботи.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у Роботі оформлюється відповідно до вимог Державного стандарту України ДСТУ 8302:2015 “Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання”. Приклади оформлення списку використаних джерел наведено у додатку З.

“ДОДАТКИ” – важливий засіб збагачення змісту кваліфікаційної роботи магістра. Додатки оформлюють як продовження Роботи на наступних сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань на них у тексті роботи. При цьому кожний додаток повинен починатися з нової сторінки.

У додатках розміщують матеріал, який становить базу аналітичних досліджень та допоміжний матеріал, необхідний для повноти прийняття рішень, які не включені до основної частини роботи. До них можуть входити таблиці або ілюстрації допоміжного характеру, матеріали, які через форму подання, великі об’єми не можуть бути внесені у текст, або розрахунки, нормативи, договори чи інші документи, які можуть викликати інтерес.

Усі додатки, незалежно від вмісту, повинні мати порядкову літерну нумерацію та назви (заголовки), що відповідають їх змісту.

РОЗДІЛ 3

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

3.1 Загальні вимоги до оформлення роботи

Робота має бути оформлена згідно вимог ДСТУ 3008-2015. “Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення”.

Робота має бути надрукована на комп’ютері українською мовою й правильно оформлена. Текст роботи має розміщуватися з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм).

До захисту приймаються Роботи, підготовлені у текстовому редакторі Microsoft Office Word (формат файлу – .doc), які відповідають вимогам:

- поля: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, праве – 15 мм, ліве – 30 мм;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- текст матеріалів – вирівнювання по ширині сторінки, шрифт Times New Roman, 14 пт, звичайний (курсивом оформлюються тільки наукові назви відповідно до рекомендацій міжнародних кодексів біологічної номенклатури та умовні позначення складових формул Редактору формул), абзацний відступ 12,5 мм;
- рисунки – вирівнювання по центру сторінки, підпис до рисунка – шрифт Times New Roman, 14 пт, звичайний;
- таблиці – вирівнювання по центру сторінки, підпис до таблиці по ширині з абзацного відступу, шрифт Times New Roman, 14 пт, звичайний; інформація в таблиці – шрифт Times New Roman, 12–14 пт, звичайний, міжрядковий інтервал – 1,5 або 1,0.

Структурні елементи “ЗМІСТ”, “АНОТАЦІЯ”, “СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ”, “ВСТУП”, “ВИСНОВКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, “ДОДАТКИ” не нумерують, а їх назви

виступають заголовками структурних елементів. Кожний структурний елемент, включаючи “РОЗДІЛИ” починається з нової сторінки.

Розділи можна поділяти на підрозділи й пункти. Пункти (за потреби) поділяють на підпункти. Кожний пункт і підпункт має містити закінчену інформацію. Для розділів і підрозділів наявність заголовка обов’язкова. Пункти і підпункти можуть мати заголовки.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше ніж два міжрядкові інтервали. Відстань між основами рядків заголовку, а також між двома заголовками приймають такою, як у тексті Роботи.

Не допускається розміщувати назву підрозділу, а також пункту й підпункту на останньому рядку сторінки.

Упродовж виконання Роботи необхідно дотримуватись рівномірної щільності, контрастності й чіткості зображення. Всі лінії, літери, цифри та інші знаки мають бути чіткими, не розпливчастими, однаково чорними.

3.2 Нумерація сторінок роботи

Сторінки Роботи нумерують наскрізно арабськими цифрами, охоплюючи додатки. Номер сторінки проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Титульний аркуш входить до загальної нумерації Роботи. Номер сторінки на титульному аркуші не проставляють.

Ілюстрації й таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок.

3.3 Нумерація розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів

Розділи, підрозділи, пункти, підпункти Роботи нумерують арабськими цифрами, починаючи з цифри “1”. Розділи позначаються арабськими цифрами без крапки, наприклад, 1, 2, 3 і т. д.

Заголовки структурних елементів Роботи і заголовки розділів слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапки в кінці, не підкреслюючи.

Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів слід починати з абзацного відступу і друкувати маленькими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Якщо заголовок складається з двох речень, їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовок не допускається.

Підрозділи, як складові частини розділу, нумерують у межах кожного розділу окремо. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою. Після номера підрозділу крапку не ставлять, наприклад, 1.1, 1.2 тощо (додаток К).

Пункти мають порядкову нумерацію в межах кожного розділу або підрозділу. Номер пункту складається з номера розділу і порядкового номера пункту або з номера розділу, порядкового номера підрозділу та порядкового номера пункту, відокремлених крапкою. Після номера пункту крапку не ставлять, наприклад, 1.1, 1.2, або 1.1.1, 1.1.2 тощо.

Номер підпункту складається з номера розділу, порядкового номера підрозділу, порядкового номера пункту і порядкового номера підпункту, відокремлених крапкою, наприклад, 1.1.1.1, 1.1.1.2, 1.1.1.3 тощо.

Якщо розділ, не маючи підрозділів, поділяють на пункти та підпункти, номер підпункту складається з номера розділу, порядкового номера пункту та порядкового номера підпункту, які відокремлюють крапкою. Після номера підпункту крапку не ставлять.

Якщо розділ або підрозділ складається з одного пункту, або пункт складається з одного підпункту, його не нумерують.

3.4 Рисунки

Усі ілюстративні матеріали Роботи (ескізи, діаграми, графіки, схеми, фотографії, рисунки, креслення тощо) повинні мати однаковий підпис “Рисунок”. Виконання рисунків має відповідати положенням ДСТУ 1.5 та ДСТУ 3008-2015.

Вибір виду ілюстрацій залежить від мети, яку ставить перед собою автор.

Можна сформулювати такі загальні рекомендації авторам щодо ілюстрування Роботи:

- рисунки використовувати тільки тоді, коли вони розкривають, пояснюють або доповнюють інформацію, що міститься у Роботі;
- вигляд рисунків має відповідати ступеню підготовленості студентів.

Ілюстративні матеріали Роботи доцільно виконувати із застосуванням обчислювальної техніки (комп’ютер, сканер, ксерокс тощо та їх поєднання) та подавати на аркушах формату А4 у чорно-білому або кольоровому зображенні.

Якщо рисунки створені не автором Роботи, подаючи їх у Роботі, треба дотримуватися вимог чинного законодавства України про авторське право.

Рисунки нумерують наскрізно арабськими цифрами, крім рисунків у додатках. Дозволено рисунки нумерувати в межах кожного розділу. У цьому разі номер рисунка складається з номера розділу та порядкового номера рисунка в цьому розділі, які відокремлюють крапкою, наприклад, “Рисунок 3.1” – перший рисунок третього розділу. Назву рисунка друкують з великої літери та розміщують під ним посередині рядка (додаток К). Рисунок виконують на одній сторінці аркуша.

Рисунки слід розміщувати безпосередньо після тексту, де вперше посилаються на нього, або якнайближче до нього на наступній сторінці, а за потреби – в додатках до Роботи. На всі рисунки мають бути посилання в тексті Роботи, які виконуються в круглих дужках, наприклад, (рисунок 3.1) (додаток К).

Відстань між закінченим попереднім текстом, де наведено посилання на рисунок, і рисунком, та підписом рисунку і подальшим текстом Роботи, має бути не менше ніж один міжрядковий інтервал.

Не допускається розміщувати рисунок в кінці структурного елемента Роботи, окрім додатків.

Рисунки кожного додатка нумерують окремо. Номер рисунка додатка складається з позначки додатка та порядкового номера рисунка в додатку, відокремлених крапкою. Наприклад, “Рисунок Л.1 – ...”, тобто перший рисунок додатка Л (додаток Л).

Назва рисунка має відображати його зміст, бути конкретною та стислою.

За потреби пояснювальні дані (підрисунковий текст) до рисунка подають безпосередньо після графічного матеріалу перед назвою рисунка (додаток Л). Допускається виконувати підрисунковий текст шрифтом Times New Roman, 12 пт, звичайний.

3.5 Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць відповідно до додатку М.

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті Роботи, наприклад (таблиця 2.1).

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в

межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках.

Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, Таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу.

Таблиця повинна мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої) та вміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці. Назву таблиці друкують з великої літери і розміщують над таблицею з абзацного відступу (вирівнювання за шириною).

Якщо рядки або колонки таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під одною, або поруч, чи переносять частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її головку і боковик.

При поділі таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами колонок чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці.

Назву “Таблиця 2.1 – ...”, вказують один раз над першою частиною таблиці, над іншими частинами таблиці з абзацного відступу друкують із зазначенням номера таблиці: “Продовження таблиці 2.1” або “Кінець таблиці 2.1” без повторення її назви.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовками. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять.

Таблиці треба заповнювати за правилами, які відповідають ДСТУ 1.5.

Інформація в таблиці вирівнюється по центру. В стовпчику, в якому наводиться перелік (об’єктів, властивостей, адміністративних одиниць тощо), допускається вирівнювання по центру зліва (додаток М).

Відстань між закінченим попереднім текстом, де наведено посилання на таблицю, і таблицею, та таблицею і подальшим текстом Роботи, має бути не менше ніж один міжрядковий інтервал.

Не допускається розміщувати таблиці в кінці структурного елемента Роботи, окрім додатків.

3.6 Формули та рівняння

Формули та рівняння, які наводяться у Роботі, розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, симетрично до тексту.

Вище і нижче кожної формули або рівняння має бути залишено не менше ніж один міжрядковий інтервал.

Формули й рівняння у тексті (за винятком формул і рівнянь, наведених у додатках) слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу.

Номер формули або рівняння складається з номера розділу і порядкового номера формули або рівняння, відокремлених крапкою, наприклад, формула (1.3) – третя формула першого розділу.

Номер формули або рівняння зазначають на рівні формули або рівняння в дужках у крайньому правому положенні на рядку.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів, що входять до формули чи рівняння, слід наводити безпосередньо під формулою у тій послідовності, в якій вони наведені у формулі чи рівнянні, використовуючи ідентичні до формули символи з відповідними одиницями вимірювання величин, які наводяться через кому.

Пояснювати значення кожного символу та числового коефіцієнта слід з нового рядка. Перший рядок пояснення починають без абзацного відступу словом “де” без двокрапки.

Приклад оформлення математичної формули:

“Відстань від джерела викидів до зовнішніх меж СЗЗ за напрямком румбів відповідно до пункту 8.6.2. ОНД-86 визначається за формулою:

$$L = L_0 \frac{P}{P_0}, \quad (3.1)$$

де L – розрахункова відстань від джерела викидів до межі СЗЗ, м;

L_0 – нормативний розмір СЗЗ, м;

P – середня повторюваність напрямку вітру румба, що розглядається, %;

P_0 – повторюваність напрямку вітру румба при круговій розі вітрів, (тобто, коли всі напрямки вітру рівномірні, $P_0=100/8=12,5$), % [41]”.

Переносити формули чи рівняння на наступний рядок допускається тільки на знаках виконуваних операцій, повторюючи знак операції на початку наступного рядка. Коли переносять формули чи рівняння на знакові операції множення, застосовують знак “×”.

Формули, що йдуть одна за одною й не розділені текстом, відокремлюють комою.

Приклад:

$$f_1(x, y) = S_1 \text{ і } S_1 \leq S_{1\max}, \quad (1.1)$$

$$f_2(x, y) = S_2 \text{ і } S_2 \leq S_{2\max}. \quad (1.2)$$

Числові значення величин з допусками наводять так:

$$(65 \pm 3) \%;$$

$$80 \text{ мм} \pm 2 \text{ мм} \text{ або } (80 \pm 2) \text{ мм}.$$

Діапазон чисел фізичних величин наводять, використовуючи прикметники “від” і “до”.

Приклад:

Від 1 мм до 5 мм (а не від 1 до 5 мм). Якщо треба зазначити два чи три виміри, їх подають так: 80 мм × 25 мм × 50 мм (а не 80 × 25 × 50 мм).

Детальнішу інформацію стосовно запису числових значень див. ДСТУ 1.5.

3.7 Посилання

Посилання в тексті Роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за списком використаних джерел, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, “... у роботах [1–7] ...”.

При посиланнях на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, рисунки, таблиці, формули, рівняння, додатки зазначають їх номери.

При посиланнях слід писати: “... у розділі 4 ...”, “... див. 2.1 ...”, “... за 3.3.4 ...”, “... відповідно до 2.3.4.1 ...”, “... на рисунку 1.3 ...”, “... у таблиці 3.2 ...”, “... (рисунок 3.2) ...”, “... (таблиця 3.2) ...”, “... за формулою (3.1) ...”, “... у рівняннях (1.23)–(1.25) ...”, “... у додатку Б ...”, “... (додаток Б)”.

Дозволено в посиланні використовувати загальноприйняті та стандартні скорочення згідно з ДСТУ 3582, наприклад, “згідно з рис. 10”, “див. табл. 3.3” тощо.

6.8 Додатки

Додатки слід оформлювати як продовження Роботи на її наступних сторінках, розташовуючи додатки в порядку появи посилань на них у тексті.

Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком великими літерами повинно бути надруковано слово “ДОДАТОК ...” і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ђ, наприклад, ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б і т.д.

Додатки повинні мати спільну з рештою Роботи наскрізну нумерацію сторінок.

Рисунки, таблиці, формули, рівняння, що є у тексті додатку, слід нумерувати в межах кожного додатку, наприклад, рисунок Г.3 – третій рисунок додатку Г; таблиця А.2 – друга таблиця додатку А; формула (А.1) – перша формула додатку А.

РОЗДІЛ 4

ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ РОБОТИ

4.1 Загальні вимоги щодо керівництва та захисту

4.1.1 Наукове керівництво Роботами здійснюється кваліфікованими викладачами: академіками, професорами, доцентами, докторами та кандидатами наук.

4.1.2 Організація і контроль за процесом підготовки й захисту Робіт покладаються на завідувача кафедру.

4.1.3 До захисту Робіт допускаються магістри, які виконали всі вимоги навчального плану, подали в установлений термін Роботу, всі обов'язкові супровідні документи (відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи магістра, зовнішню рецензію, по можливості лист-відгук з організації, якщо вона була об'єктом дослідження), матеріали, які свідчать про наявність у здобувача не менше двох наукових публікацій.

4.1.4 Тематика Робіт щорічно коригується з урахуванням набутого на кафедрах досвіду, побажань спеціалістів, які беруть участь у рецензуванні робіт, і рекомендацій Екзаменаційної комісії (ЕК) попереднього року захисту.

4.2 Супровідні документи роботи

4.2.1 Завідувач кафедри вивчає наявність і зміст основних супровідних документів, публікацій, і, на підставі їх наявності та відповідності їх змісту вимогам Стандартів вищої освіти України, а також враховуючи наявність та

зміст необов'язкових супровідних матеріалів, готує висновок про допуск Роботи до захисту.

За бажанням студента в ЕК можуть бути також представлені матеріали, що характеризують наукову й практичну цінність виконаної Роботи, наприклад, документи (відгуки, постанови), що вказують на практичне використання пропозицій, додаткові друквані статті з теми Роботи й інші матеріали. Представлені матеріали можуть сприяти розкриттю наукової й практичної цінності Роботи.

4.2.2 Виконана Робота, підписана магістром і спеціалістом з нормоконтролю, подається науковому керівнику, який переглядає її, підписує й дає стисло рецензію (відгук) на неї.

Відгук наукового керівника повинен містити обґрунтування теоретичного та практичного рівня підготовки Роботи, аналіз її позитивних та негативних сторін. Він має свідчити про самостійність дослідження, актуальність теми, відповідність змісту Роботи до плану, оцінювати як якість виконання самої Роботи, так і якість праці студента над нею, містити висновок про можливість допуску Роботи до захисту в ЕК.

Тобто, у відгуку науковий керівник Роботи:

- обґрунтовує її актуальність і практичну значимість, відзначає наявність елементів наукової новизни;
- визначає ступінь самостійності, активності і творчого підходу, виявлені студентом у період написання Роботи;
- характеризує сумлінність випускника та його дисциплінованість у виконанні графіка роботи, а також дотримання ним термінів представлення окремих розділів у відповідності з завданням;
- оцінює відповідність змісту Роботи плану;
- дає загальну оцінку змісту Роботи з описом її окремих напрямків по розділах: оригінальності проектних рішень, логіки переходів від розділу до розділу, обґрунтованості висновків і рекомендацій тощо;

- наводить позитивні сторони Роботи і формулює зауваження по її змісту й оформленню, рекомендації з можливої доробки, перелік усунутих зауважень керівника в період спільної роботи;

- оцінює доцільність проведеного впровадження, отриманий ефект, дає свої рекомендації з розширення сфери впровадження на виробництві й у навчальному процесі;

- дає попередню оцінку якості виконання Роботи та якості праці студента над нею;

- робить висновок про можливість допуску Роботи до захисту в ЕК.

Особливу увагу науковий керівник повинен звернути на помилки в написанні та оформленні Роботи.

Негативний відгук наукового керівника не є перешкодою для захисту Роботи у ЕК, якщо студент не вважає його досить об'єктивним.

4.2.3 Зовнішня рецензія має подаватись у письмовому вигляді в довільній формі й містити такі складові:

- висновки щодо актуальності обраної теми, практичної значущості виконаної випускниками Роботи;

- характеристику повноти завдання щодо розкриття теми Роботи, відповідності її змісту завданню;

- висновки щодо використання в Роботі сучасних методів дослідження, наявності елементів наукової новизни;

- оцінку загальних вражень від Роботи (оформлення, стиль і грамотність викладення тощо);

- інші питання на розсуд рецензента;

- висновок рецензента про відповідність якості виконаної Роботи вимогам, що висуваються до таких робіт, про можливість допущення її до захисту в ЕК.

Рецензент, за бажанням, може висловити зауваження й оцінити Роботу за чотирибальною системою (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”).

Оформлена згідно вимог зовнішня рецензія вкладається у конверт, приклеєний з внутрішнього боку палітурки зброшурованої Роботи, в якому знаходяться інші супровідні документи.

Під документом рецензент повинен поставити свій підпис, зазначити прізвище, ім'я та по-батькові, місце роботи й посаду, яку він обіймає.

З метою підготовки студента до пояснень у зв'язку з можливими зауваженнями рецензента, йому надається можливість ознайомитися зі змістом рецензії до захисту роботи в ЕК.

4.2.4 Організації, з урахуванням своїх потреб, можуть давати університету замовлення на розробку студентами певних тем.

Замовлення на розробку конкретної теми керівництво установи, організації, підприємства будь-якої форми власності може оформити договором або листом в університет.

Замовлення від виробництва готується на бланку підприємства (організації, фірми) зі вказівкою її точних реквізитів, підписами першого керівника або його заступників і печаткою, що засвідчує підпис. Воно містить обов'язкову вказівку прізвища та ініціалів автора Роботи, чітко й правильно сформульовану тему, опис вихідних результатів і планованого впровадження їх на виробництві як у системі організації-замовника Роботи, так і поза нею. За бажанням адміністрації організації може бути деталізовано перелік завдань, у тому числі матеріалів для службового використання.

З метою розгляду запитів від підприємств на випусковій кафедрі створюється експертна комісія під головуванням завідувача кафедрою, у складі 3–4-х провідних викладачів різних напрямків магістерського проектування.

Керівники і відповідальні виконавці наукових держбюджетних тем теж можуть представити заявки на виконання Робіт.

4.2.5 Магістру доцільно підготувати письмові відповіді на запитання, зауваження та побажання, які містяться у рецензії. Письмова форма підготовки відповідей необхідна для того, щоб під час захисту хвилювання не змогло завадити правильно й спокійно відповісти на запитання.

Відповіді мають бути короткими, чіткими і добре аргументованими. Якщо можливі посилання на текст Роботи, то їх потрібно обов'язково робити. Це надає відповідям найбільшої переконливості й, водночас, дозволяє підкреслити достовірність результатів проведеного дослідження.

Завершена Робота повинна бути подана здобувачем на перевірку на плагіат до навчально-методичного відділу університету в електронному виді, а у паперовому до ЕК, не пізніше ніж за два тижні до захисту Роботи.

4.3 Підготовка до захисту роботи

4.3.1 До захисту Роботи готуватися потрібно ґрунтовно й серйозно. Студент повинний не тільки написати високоякісну роботу, але і вміти захистити її, тому що іноді висока оцінка наукового керівника і рецензента знижується через незадовільний захист.

Успішний захист ґрунтується на добре підготовленій науковій доповіді та презентації і впевнених, аргументованих і переконливих відповідях на запитання, зауваження та побажання, які містяться у зовнішній рецензії та висловлюються членами ЕК і присутніми на захисті.

Отже, підготовка випускника до захисту Роботи починається з роботи над виступом за результатами дослідження у формі наукової доповіді, покликаної розкрити сутність, теоретичне й практичне значення результатів проведеної роботи. Доповідь має бути погоджена з науковим керівником.

4.3.2 Наукова доповідь – це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання). Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.

Слід підготувати повний письмовий текст доповіді, але виступати на захисті треба не зачитуючи текст, тому особливу увагу потрібно приділити тренуванню виголошення доповіді.

При розробці тексту виступу слід пам'ятати про те, що доповідь:

- повинна бути короткою, змістовною і точною, формулювання в ній – обґрунтованими й лаконічними;

- за структурою можна розділити на три частини, що складаються з рубрик, кожна з яких представляє собою самостійний смисловий блок, хоча в цілому вони логічно взаємопов'язані й представляють єдність, яка сукупно характеризує зміст проведеного дослідження: вступ, що в основних моментах повторює вступ Роботи (у ньому зазначають підстави, причини, проблемну ситуацію, що зумовили необхідність вибору саме цієї теми дослідження, визначають актуальність запропонованої проблематики тощо); основна частина, яка, у послідовності, встановленою логікою проведеного дослідження, характеризує кожен розділ роботи, при цьому особлива увага звертається на кінцеві результати (у ній аналізується нинішній стан проблеми, стисло розкривається провідна ідея, подаються її теоретичне й практичне обґрунтування та авторська інтерпретація проблеми, обґрунтовується основна ідея (ідеї) автора); підсумкова або заключна частина, що містить загальні висновки, конкретні рекомендації та пропозиції щодо подальшого вирішення проблеми;

- повинна тривати не більше 15 хвилин (при написанні тексту доповіді слід зважати на те, що за 10 хвилин людина може прочитати матеріал, що надруковано на чотирьох сторінках друкованого тексту через два інтервали).

“Можна скористатися порадами Шейко В.М. та Кушнарєнко Н.М.”, що допоможуть студенту так написати текст доповіді, щоб він зміг без проблем користуватися ним при захисті Роботи на засіданні ЕК:

- усі цифри в тексті записувати тільки прописом, щоб не довелося рахувати нулі;

- підкреслювати слова, які треба виділити;

- залишати великі поля при друку, щоб можна було доповнити доповідь своїми зауваженнями;

- повторювати іменники, уникаючи займенників;

- використовувати прості слова і прості стверджувальні пропозиції;
- не перевантажувати текст несуттєвими пропозиціями.

4.3.3 Доповідь студента на засіданні ЕК розпочинається зверненням: “Шановні голова та члени Екзаменаційної комісії, присутні!”. Далі коротко обґрунтовується актуальність теми, її практична значущість, мета виконання Роботи та завдання дослідження. У доповіді слід зазначити: елементи наукової новизни, що зроблено особисто випускником; чим він керувався при дослідженні теми; що є об'єктом дослідження чи розроблювання, предметом вивчення; які методи використані при зборі фактичного матеріалу, вивченні розглянутої проблеми; якою є загальна структура Роботи; якими є основні результати аналізу, творчі розробки автора, основні висновки і рекомендації з оцінкою їх ефективності. Така загальна схема доповіді. Більш конкретно її зміст визначається випускником разом із науковим керівником.

4.3.4 Для кращого сприйняття доповіді членами ЕК та іншими присутніми на захисті особами, на захист обов'язково потрібно виносити демонстраційну частину Роботи (електронну презентацію), яка може бути представлена у вигляді рисунків, схем, таблиць, графіків і діаграм, що повинні наочно забезпечувати повноту висвітлення всіх положень, які підлягають захисту, доповнювати, підтверджувати викладений у тексті матеріал.

Демонстраційна частина Роботи є необхідною умовою її оформлення. Студенту-випускнику варто подумати, який матеріал проілюструвати в презентації при захисті Роботи. Зміст та кількість слайдів мають бути заздалегідь погоджені з науковим керівником і завізовані ним (зазвичай має бути 15–20 слайдів).

Доцільне дотримання структурної й методологічної єдності матеріалів доповіді й презентації Роботи. В тексті доповіді обов'язково слід посилатися на винесені на захист таблиці, рисунки і т. п.

Кожна ілюстрація (таблиця, рисунок) повинна мати номер. Ілюстрації нумеруються в порядку посилання на них у доповіді.

У складі слайдів обов'язковим є ілюстрації, які коротко характеризують актуальність, мету і завдання, висновки і пропозиції.

4.4 Захист роботи

4.4.1 Студент допускається до захисту Роботи в ЕК, після завершення навчання за відповідною освітньою програмою, при умові, що він виконав усі умови навчального плану, успішно склав заліково-екзаменаційну сесію, завершив науково-виробничу практику, захистив звіт і має допуск до захисту Роботи.

4.4.2 Захист Роботи проводиться на загальних підставах Екзаменаційною комісією у терміни, визначені навчальними планами відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет”. Порядок захисту роботи визначається Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії.

4.4.3 Розклад роботи ЕК, узгоджений з головою комісії, затверджується ректором закладу вищої освіти на підставі подання декана факультету і доводиться до загалу не пізніше як за місяць до початку захисту Роботи. Організація і порядок роботи ЕК визначається Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії.

4.4.4 Завдання ЕК – виявлення підготовленості студента до професійної діяльності й ухвалення рішення про те, чи можна випускнику видати диплом державного зразка. Тому при захисті студенту важливо показати те, що зроблено ним самим при вивченні проблеми.

Захист кваліфікаційної роботи магістра носить характер наукової дискусії й проходить в обстановці високої вимогливості, принциповості та дотримання наукової етики, при цьому обов'язковому аналізу повинні підлягати

вірогідність та обґрунтованість усіх висновків і рекомендацій наукового й практичного характеру, які містяться у Роботі.

Захист Роботи проводиться на відкритому засіданні ЕК, за участю не менше половини її складу та за обов'язкової присутності голови комісії.

4.4.5 Підсумки захисту Роботи обговорюються на закритому засіданні ЕК. На засіданні виносяться рішення про результати захисту, якість виконання самої Роботи, присвоєння відповідної кваліфікації й видачу випускнику диплома встановленого зразка. Оцінка за Роботу визначається відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів ЕК, котрі брали участь у засіданні. У разі однакової кількості голосів, голос голови комісії є вирішальним.

При виставленні оцінки за захист Роботи комісією приймається до уваги її зміст, якість розрахунків, обґрунтованість висновків і рекомендацій, зміст доповіді студента, відгук наукового керівника, зовнішнього рецензента, рівень теоретичної, наукової і практичної підготовки студента, виявлений у відповідях магістра на запитання. При оцінюванні Роботи виходять з того, що майбутній фахівець повинен уміти:

- формулювати мету й завдання дослідження;
- складати план дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні та розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження;
- обробляти отримані дані, аналізувати й синтезувати їх на базі відомих літературних джерел;
- оформлювати результати досліджень відповідно до сучасних вимог, у вигляді звітів, рефератів, статей.

Однак, основними критеріями оцінювання Роботи є:

– актуальність теми та відповідність викладеного в Роботі матеріалу темі дослідження;

– теоретико-методологічний рівень Роботи;

– практичне значення;

– обґрунтованість аналітичних і прикладних розробок;

– уміння глибоко дослідити практичний досвід, отриманий на базі практики, провести всебічний аналіз його переваг і недоліків на конкретних прикладах, уникаючи висновків і пропозицій загального характеру;

– наявність уміння професійно викладати матеріал, застосовуючи сучасну професійну термінологію, складати на його основі правильні висновки; стисло, логічно та аргументовано викладати зміст і результати дослідження, уникати загальних слів, мовних штампів, стилістичних і граматичних помилок, бездоказових тверджень, повторень, не виправданого збільшення обсягу роботи за рахунок другорядних матеріалів; відображення основних положень законодавчих, нормативних актів фахового спрямування;

– творчий підхід до роботи, вміння випускника неординарно мислити, по новаторському підходити до вирішення проблемних питань, які мають відношення до теми Роботи;

– наявність творчих здобутків у вигляді конкретних рекомендацій, раціоналізаторських пропозицій;

– загальний вигляд Роботи (відповідність вимогам щодо оформлення, обсягу роботи, акуратності, грамотності тощо).

Оцінка “відмінно” виставляється при умові, що Робота є самостійною, змістовною, бездоганно оформленою; містить елементи наукової новизни; має практичне значення; доповідь логічна і стисла, проголошена вільно зі знанням справи; відгук і рецензія позитивні; відповіді на запитання членів ЕК повні і правильні.

Оцінка “добре” ставиться, якщо тема Роботи розкрита, але мають місце окремі недоліки не принципового характеру: в теоретичній частині поверхово проаналізовані літературні джерела; елементи новизни та практичного значення

чітко не представлені; недостатньо використані інформаційні матеріали, мають місце окремі зауваження в рецензії та відгуку; доповідь логічна, проголошена вільно; відповіді на запитання членів ЕК в основному правильні; Робота оформлена відповідно до вимог.

Оцінка “задовільно” виставляється за Роботу, тема якої в основному розкрита, але мають місце недоліки змістовного характеру: нечітко сформульована мета; теоретичний розділ має виражений компліятивний (без самостійного дослідження та опрацювання джерел) характер; наукова полеміка відсутня; в аналітичній частині є надлишок елементів описового характеру; добір інформаційних матеріалів (таблиці, графіки, схеми) не завжди обґрунтований; заходи й пропозиції, що містяться у конструктивному розділі, аргументовані непереконливо; рецензія і відгук містять окремі зауваження; доповідь прочитана текстом; не всі відповіді на запитання членів ЕК правильні або повні; існують зауваження щодо оформлення Роботи.

Оцінку “незадовільно” може отримати Робота, в якій нечітко сформульована мета, порушена логіка в структуризації, відсутній критичний огляд сучасних літературних джерел. Аналіз виконано поверхово, переважає описовий характер, відсутні системність і глибина. Запропоновані заходи не є результативними, наукове обґрунтування неповне. Мають місце недоліки в оформленні роботи. Ілюстрації до захисту відсутні. Доповідь прочитана по готовому тексту. Відповіді на запитання членів ЕК неточні або неповні.

4.4.6 Рішення комісії щодо результатів захисту Роботи оголошується головою ЕК у день захисту, після оформлення відповідного протоколу засідання комісії, який веде секретар комісії.

4.4.7 У випадку, якщо студент не з'явився на засідання Екзаменаційної комісії для захисту кваліфікаційної роботи магістра, у протоколі зазначається, що він є не атестованим у зв'язку з неявкою на засідання. Якщо студент не з'явився на засідання ЕК з поважної причини, що підтверджується відповідними документами, йому за наказом ректора може бути встановлена інша дата захисту Роботи під час роботи ЕК або продовжений строк навчання

до наступного терміну роботи ЕК, але не більше ніж на один рік. Для цього студент повинен здати в деканат факультету особисту заяву з прикладеними до неї документами, що підтверджують поважність причини.

Особи, які не пройшли протягом установленого терміну навчання всіх атестаційних іспитів, що складають підсумкову державну атестацію, не представили на розгляд Роботу у суворо передбачений регламентом термін, або представили, але не отримали допуск до захисту, а також ті, хто одержав під час захисту незадовільні оцінки відраховуються з ЗВО і отримують академічну довідку встановленого зразка. Однак, за ними залишається право бути повторно допущеними до захисту Роботи.

У випадках, коли захист Роботи визнається незадовільним, випускова кафедра встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту ж Роботу, але з суттєвими доопрацюваннями – оновленням і доповненням матеріалу Роботи в межах тієї ж теми, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену кафедрою.

До повторного захисту Робота може бути прийнята не раніше ніж через рік, і не пізніше ніж через три роки, за умови її переробки і суттєвого доопрацювання або розробки нової теми. Повторне проходження всієї процедури допущення Роботи до захисту є обов'язковим. Повторно Робота виконується за наявності заяви студента про допуск до захисту, дозволу ректора ЗВО і рішення випускової кафедри про затвердження теми й об'єкта дослідження, призначення наукового керівника. Незалежно від причин повторний захист Роботи у той же рік категорично забороняється.

Робота після захисту передається на збереження до архіву університету, а презентації залишаються на кафедрі й можуть бути використані в навчальному процесі. Зберігаються Роботи у встановленому порядку.

4.4.8 Результати захисту Робіт вивчаються Екзаменаційною комісією і відображаються у звіті, який аналізується й обговорюється на випусковій кафедрі та Вченій раді ФРГП і затверджується ректором університету.

На основі аналізу звіту ЕК при необхідності приймаються міри щодо подальшого удосконалення підготовки фахівців відповідно до сучасного стану розвитку освіти, науки та практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: ДП “УкрНДНЦ”, 2016. 20 с. (Інформація та документація).
2. ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення. Київ: ДП “УкрНДНЦ”, 2016. 31 с. (Інформація та документація).
3. Методичні рекомендації щодо змісту, оформлення та захисту випускної кваліфікаційної роботи магістра. Для магістрантів ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет” / упоряд. НМР ДВНЗ “ХДАУ”. Херсон, 2018. 40 с.
4. Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет” / упоряд. НМР ДВНЗ “ХДАУ”. Херсон, 2015. 36 с.
5. Андрусенко І. І., Пилипенко Ю. В., Виноградова Т. І. Магістерська робота: метод. посіб. Херсон: РВВ “Колос”, 2014. 48 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Зразок оформлення титульного аркуша

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Факультет рибного господарства та природокористування

(назва факультету)

Екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка

(назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА**На тему: «ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА З ВИДОБУВАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН
“НАДВІРНАНАФТОГАЗ” НА ДОВКІЛЛЯ»****Здобувач вищої освіти**Анісімов Сергій Вікторович

(прізвище, ім'я, по-батькові)

(підпис)

Науковий керівник доцентШахман Ірина Олександрівна

(вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Нормоконтролер доцентЄвтушенко Ольга Тарасівна

(вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Рецензент доцентМальчикова Дар'я Сергіївна

(вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

ДОДАТОК Б

Орієнтовна тематика кваліфікаційних робіт магістра

Б.1 Спеціальність 101 "Екологія"

1. Мінерально-сировинні ресурси Херсонщини, їх охорона та раціональне використання.
2. Екологічна характеристика енергетичних ресурсів степової зони України.
3. Утилізація вторинних енергоресурсів та побутових відходів.
4. Екологічний стан водних ресурсів України, їх охорона і використання (на прикладі р. Інгулець).
5. Вплив зрошуваних меліорацій на рекреаційну зону Каховської зрошувальної системи.
6. Ресурси прісної води, проблеми її використання та екологічного захисту.
7. Запаси вод в артезіанських басейнах, галузі застосування прісних, мінеральних і термальних вод.
8. Екологічні та природоохоронні заходи забезпечення та відновлення чистоти водойм.
9. Охорона водних ресурсів у гірничодобувних районах.
10. Прогнозування стану водних ресурсів України в галузі управління й контролю за використанням і охороною вод.
11. Оцінка меліоративного стану підтоплених агроєкосистем, напрямки їх поліпшення й використання.
12. Оцінка негативних наслідків водогосподарської діяльності на агроландшафтах Присивашся.
13. Екологічна ситуація підтоплених земель Херсонщини.
14. Екологічні аспекти аутокліматизації гідробіонтів в Азово-Чорноморському басейні.

15. Проблеми охорони та раціонального використання природних ресурсів на сучасному етапі.
16. Головні чинники забруднення атмосферного повітря.
17. Екологічне значення озону в біосфері та проблема озонових дир.
18. Техногенний та природний парниковий ефект та екологічна роль вуглекислого газу.
19. Вплив антропогенної діяльності на лісові ресурси та рослинний світ степової зони України.
20. Природні й антропогенні лісові ресурси Херсонщини, їх охорона і раціональне використання.
21. Характеристика тваринного світу та його використання.
22. Земельні ресурси, їх охорона й раціональне використання.
23. Екологічні наслідки антропогенних змін ґрунтового покриву.
24. Техногенна ерозія ґрунтів сільськогосподарського призначення, фактори й умови прояву в східних районах Херсонської області.
25. Основні форми поширення ерозійних процесів у різних зонах Херсонської області, їх екологічні наслідки та шляхи запобігання.
26. Охорона та раціональне використання зрошуваних земель у зв'язку з використанням засолених вод (Інгулецька та Дунайсько-Дністровська зрошувальні системи).
27. Радіонуклідне забруднення земель і особливості їх використання.
28. Особливості ведення рослинництва і тваринництва на землях, забруднених радіонуклідами.
29. Промислове виробництво і рекультивація порушених земель при видобутку сировинних матеріалів Херсонщини.
30. Екологічне обґрунтування біологізації у відтворенні родючості ґрунту в сучасних системах землеробства.

Б.2 Спеціальність 206 "Садово-паркове господарство"

1. Розбудова альпінарію та підбір асортименту рослин для нього.
2. Розробка проекту озеленення території обмеженого користування (школи, лікарні, дитячі садки).
3. Водні споруди в озелененні присадибних ділянок.
4. Методи покращення флористичного складу надґрунтового покриву дендропарку ХДАУ.
5. Особливості вирощування декоративних злаків.
6. Однорічні квіткові рослини в озелененні м.Херсон.
7. Озеленення та упорядкування ландшафтного об'єкту.
8. Особливості створення газонів, квітників, вертикального озеленення, живоплотів, декоративних угруповань.
9. Особливості використання інтродуцентів у лісових та декоративних насадженнях.
10. Перспективи використання інтродуцентів у лісових та декоративних насадженнях.
11. Аналіз стану популяції рідкісних і зникаючих деревних видів на заповідних територіях держлісгоспів і садово-паркових об'єктів та заходи по їх збереженню.
12. Проект реконструкції дендропарку лісництва, держлісгоспу.
13. Проект природоохоронних заходів на заповідних територіях держлісгоспу.
14. Створення проектів дендропарків і дендрокомплексів.
15. Створення проектів технопарків, бізнес-парків, бізнес-центрів.
16. Експозиції внутрішні та зовнішні (інтер'єри та екстер'єри).
17. Озеленення та благоустрій спеціалізованих шкіл, ліцеїв, коледжів.
18. Озеленення та благоустрій території офісів.
19. Моносади і сади безперервного цвітіння.

20. Ландшафтна реконструкція зелених насаджень загального користування.

21. Сучасні тенденції створення дендрокомплексів (масиви, гаї, групи, солітери, газони, квітники, топіарне мистецтво). Прийоми, методи історичного досвіду і сучасне використання.

22. Питання декоративної дендрології і архітектоніки крони дерев та чагарників. Композиційні (естетичні) та екологічні проблеми.

23. Проекти садів на дахах будівель та споруд.

24. Зимові сади в спорудах різного функціонального призначення (вузи, дитячі садки, школи, кінотеатри, театри).

25. Паспортизація і методика консервації, реставрації та реконструкції парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Б.3 Спеціальність 207 "Водні біоресурси та аквакультура"

1. Встановлення взаємозв'язку морфо-біологічних показників і плодючості тарані (*Rutilus rutilus heckeli (nord.)*) в умовах Дніпровського лиману.
2. Аналіз тиску промислу на головні біологічні показники нижньодніпровського стада ляща (*Abramis brama*).
3. Визначення сучасних морфо-біологічних особливостей промислового стада ляща (*Abramis brama*) Дніпровського лиману.
4. Відтворювальні властивості нерестового стада судака (*Lucioperca lucioperca*) в умовах пониззя Дніпра.
5. Харчове забезпечення ляща (*Abramis brama*) в умовах Дніпровського лиману.
6. Характер живлення тарані (*Rutilus rutilus heckeli (nord.)*) в різних районах Дніпровського лиману.
7. Пошук чинників впливу на зміни вікової та статевій структури промислового стада сріблястого карася (*Carassius auratus*) пониззя Дніпра.
8. Вплив сріблястого карася (*Carassius auratus*) на трофічну рівновагу аборигенних коропових Дніпровського лиману.
9. Біопродукційний потенціал пониззя Дніпра у зв'язку з рибогосподарською експлуатацією.
10. Біологічні та технологічні особливості рибогосподарського використання трансформованої водойми.
11. Оптимізація рибогосподарської експлуатації чорноморсько-азовського оселедця (*Alosa immaculata B.*) Дніпровсько-Бузької гирлової області.
12. Репродуктивні властивості щуки у трансформованих умовах пониззя Дніпра.

13. Аналіз шляхів промислового використання чорноморського стада камбали – калкана та камбали – глоси.

14. Визначення біологічних особливостей промислового стада кефалі-сингіль північно-західної частини Чорного моря.

15. Сучасний біологічний стан популяції довгопалого раку (*Astacus leptodactylus*) пониззя Дніпра.

16. Оцінка харчової забезпеченості дволітків планктоноїдних риб в умовах ХВЕЗ.

17. Пошук чинників впливу еколого-технологічних параметрів на результати вирощування посадкового матеріалу корошових в умовах степової зони України (на прикладі ХВЕЗ).

18. Дослідження впливу технологічних параметрів на результати вирощування посадкового матеріалу осетрових в умовах ВЕДОРЗ.

19. Дослідження впливу еколого-технологічних параметрів на результати вирощування цьоголітків корошових риб в умовах рибгоспу “Петропавловський”.

20. Аналіз та перспективи вирощування осетрових в установках з замкненим водопостачанням.

21. Дослідження впливу технологічних параметрів при вирощуванні веслоноса.

22. Визначення удосконалення вирощування товарної риби в умовах ТОВ “Зеленодольськриба”.

23. Огляд складових виробництва мальків-покатників російського осетра.

24. Технологічні особливості та шляхи оптимізації вирощування кларієвого сома в умовах УЗВ.

25. Порівняльний аналіз вирощування ленського та російського осетра в УЗВ.

26. Сучасний стан та перспективи вирощування товарної риби в умовах господарства “Зоренський став” Миколаївської області.

27. Динаміка показників відтворення стерляді в умовах ВЕДОРЗ.

28. Вплив технолого-біологічних параметрів на показники вирощування рибопосадкового матеріалу стерляді.

29. Потенційна рибопродукція рослиноїдних видів риб Хаджибейського лиману в зв'язку з астатичною мінералізацією води.

30. Визначення оптимальної рибогосподарської експлуатації Першотравневого водосховища Дніпропетровської області.

ДОДАТОК В

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ	3
АНОТАЦІЯ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	8
1.1 Аграрна політика країн Європейського Союзу	8
1.2 Вплив сільськогосподарських підприємств на довкілля	12
РОЗДІЛ 2 МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	24
РОЗДІЛ 3 ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОГО РАЙОНУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	27
3.1 Фізико-географічне положення	27
3.2 Кліматична характеристика	28
3.3 Геологія і рельєф	28
3.4 Гідрографія	29
РОЗДІЛ 4 ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО	
ПІДПРИЄМСТВА “КОНКОРДІЯ” ТА ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ	31
4.1 Загальна характеристика виробничої діяльності підприємства	31
4.2 Розрахунок санітарно-захисної зони підприємства	35
4.3 Оцінка впливу підприємства “Конкордія” на довкілля	40
РОЗДІЛ 5 ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ	
ПОВІТРЯНОГО БАСЕЙНУ	51
5.1 Нормування навантаження підприємства на повітряні ресурси	51
5.2 Заходи та пропозиції щодо скорочення викидів в атмосферу	57
РОЗДІЛ 6 ОХОРОНА ПРАЦІ, ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	65
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	83

ДОДАТОК Г

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Факультет рибного господарства та природокористування
(повна назва)

Кафедра екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка
(повна назва)

Спеціальність Екологія
(код, назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри

В.І. Пічуря
(підпис) (ініціали, прізвище)

“30” січня 2019 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу магістра

Здобувачу вищої освіти Федаш Руслані Юріївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Екологічна оцінка впливу на довкілля виробничої діяльності публічного акціонерного товариства “Таврійська будівельна компанія”,

затверджена наказом по університету від “28” січня 2019 р. № 29/4

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи “20” травня 2019 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи) Акт перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства “Таврійська будівельна компанія” Державної екологічної інспекції у Херсонській області від 02.10.2017 №483, Регіональна доповідь про стан навколишнього середовища Херсонської області за 2016 р., Екологічні паспорти Херсонської області за 2016 р., 2017 р.

4. Перелік питань, які мають бути розроблені опрацювати літературні джерела щодо огляду розвитку будівельної галузі України; фізико-географічну характеристику території Херсонської області; проаналізувати виробничу діяльність ПАТ “ТБК”; виконати екологічну оцінку впливу на довкілля виробничої діяльності ПАТ “ТБК”; визначити заходи, направлені на забезпечення нормативного стану довкілля та екологічної безпеки.

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу

Рисунок – Динаміка введення в експлуатацію житлового фонду в Україні.

Рисунок – План будівництва гуртожитків для контрактників ЗСУ.

Рисунок – Динаміка основних показників будівельної галузі в Україні.

ДОДАТОК Д

АНОТАЦІЯ

Хлібодар О.В. Еколого-гідрологічне управління умовами формування екосистем пониззя Дніпра. Підвищена увага екологів до проблем водних об'єктів обумовлена необхідністю реальної оцінки впливу існуючих і перспективних гідротехнічних споруд (створення каскаду водосховищ на Дніпрі, їх реконструкція, розробка водогосподарських комплексів) на екосистеми водних об'єктів. Аналіз результатів досліджень дає підстави стверджувати, що попуски розташованої вище за течією Каховської ГЕС, які забезпечують водообмін в багаточисельних водоймах великої заплави пониззя Дніпра, можуть служити ефективним засобом формування гідрологічних умов функціонування екосистем, наприклад, для боротьби з задуховими явищами в цих водоймах в літній період.

Ключові слова: водойми, гирлова ділянка, пониззя Дніпра, якість води, екосистема.

SUMMARY

Khlibodar O.V. Environmental hydrological management of conditions of formation of ecosystem of the Lower Section of the Dnieper River. Increased attention to the environmental problems of water bodies due to the need to assess the real impact of existing and future hydraulic structures (creating a cascade of reservoirs on the Dnieper, their reconstruction, the development of water management systems) on the ecosystems of water bodies. Analysis of the results of research gives grounds to assert that releases the upstream Kakhovka HPS, which provides water exchange in the numerous reservoirs vast floodplain of the Lower Section of the Dnieper River, can provide effective means for the formation of the hydrological conditions of ecosystem functioning, for example, to combat kill phenomena in these waters during summer.

Key words: reservoirs, mouth portion, the Lower Section of the Dnieper River, water quality, ecosystem.

ДОДАТОК Ж

Приклади визначення об'єкту і предмету дослідження Роботи

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра – Еколого-гідрологічне управління умовами формування екосистем пониззя Дніпра.

Об'єкт дослідження – водойми гирлової ділянки Дніпра в умовах регулювання річкового стоку.

Предмет дослідження – процеси перетворення екосистем водойм гирлової частини Дніпра під впливом попусків Каховської ГЕС.

2. Тема кваліфікаційної роботи магістра – Екологічна оцінка впливу на атмосферне повітря виробничої діяльності підприємства по переробці сільськогосподарської продукції "Конкордія".

Об'єкт дослідження – виробнича діяльність підприємства по переробці сільськогосподарської продукції "Конкордія".

Предмет дослідження – змінення стану атмосферного повітря під впливом виробничої діяльності підприємства по переробці сільськогосподарської продукції "Конкордія".

3. Тема кваліфікаційної роботи магістра – Екологічні аспекти розвитку гідроенергетики в контексті оновлення енергетичної стратегії України.

Об'єкт дослідження – об'єкти гідроенергетичної системи України.

Предмет дослідження – процеси перетворення екосистем під впливом розвитку господарської діяльності гідроенергетичних підприємств.

ДОДАТОК 3

Приклади оформлення бібліографічного списку у списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
<p>Книги: Один автор</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917–1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919–1993 рр.): монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Варіна О. М. Політична етика: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн: курс лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія: монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника: навч. посіб. Київ: Талком, 2016. 340 с.
<p>Два автори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні

1	2
	<p>засади: монографія. Харків: Щедра садиба плюс, 2015. 196 с.</p> <p>2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 130 с.</p> <p>3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с.</p> <p>4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 102 с.</p> <p>5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 131 с.</p> <p>6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.</p>
Три автори	<p>1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах: навч. посіб. Львів: Магнолія, 2015. 312 с.</p> <p>2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 206 с.</p> <p>3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності: монографія. Харків: ХНПУ, 2015. 338 с.</p> <p>4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015. 476 с.</p>

1	2
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ: ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення: навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці: підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ: ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и) / упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання: монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія: навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ: ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ: ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991–2016): ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика: конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ: ЦУЛ, 2016. 320 с.

1	2
	<p>3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні: монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p> <p>4. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса: ОНУ, 2015. 306 с.</p> <p>5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ: ЦУЛ, 2017. 176 с.</p> <p>6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с.</p> <p>7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2016. 488 с.</p> <p>8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях: довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломєць, В. К. Колпакова. Київ: Ін Юре, 2015. 352 с.</p> <p>9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5–6 жовт. 2017 р. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 216 с.</p> <p>10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації: зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ: Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.</p> <p>11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ: Смолоскип, 2016. 904 с.</p>

1	2
Багатотомні видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ: САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Лодий П. Д. Сочинения: в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков; авт. вступ. ст. А. В. Сеницына. Киев; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с. 3. Новицкий О. М. Сочинения: в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с. 4. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2009. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с. 5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. Харьков: Право, 2007. Т. 4: Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.

1	2
Дисертації	<p>1. Авдеєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII – початок XX ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл: дис. ... канд. фіз.-мат. наук 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.</p> <p>2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178–179). С. 10–22.</p> <p>3. Повітряний кодекс України: Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48–49. Ст. 536.</p> <p>4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>5. Деякі питання стипендіального забезпечення: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530–543.</p> <p>6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017–2020 роки: Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют.</p>

1	2
	<p>(№ 35). 10 с.</p> <p>7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136–141.</p> <p>8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця: затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. Баланс-бюджет. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.</p>
Архівні документи	<p>1. Лист Голови Спілки “Чорнобиль” Г. Ф. Лепіна на ім’я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об’єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>

1	2
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Проточність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков: ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. Центр “Харьк. физ.-техн. ин-т”; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк: Лебедь, 2005. 228 с.</p>

1	2
	<p>2. Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності: бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш: біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні: бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p> <p>4. Лисодед О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992–2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків: Одісей, 2003. 128с.</p> <p>5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013). Київ: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики; вип. 3).</p>

1	2
<p>Частина видання: книги</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. Михайло Баймуратов: право як буття вченого: зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493. 2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. Тридцять лет с экологическим правом: избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212. 3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197. 4. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні: монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.
<p>Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. Голодомор 1932–1933 років: втрати української нації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 квіт. 2014 р.). Одеса, 2014. С. 134–137.

1	2
	<p>3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. Формирование толерантного сознания в обществе: материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Братислава, 2011. С. 145–150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3–4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук: матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>
<p>Частина видання: довідкового видання</p>	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. Адміністративне право України: словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. Юридична енциклопедія. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>

1	2
<p>Частина видання: продовжуваного видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218. 4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. Проблеми законності. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. Часопис Київського університету права. 2007. № 4. С. 88–92. 2. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. Урядовий кур'єр. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 3. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics. 2016. Vol. 19, № 1. P. 98–108.

1	2
Електронні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> <li data-bbox="523 286 1489 454">1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery (дата звернення: 15.11.2017). <li data-bbox="523 477 1489 712">2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України // Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf. <li data-bbox="523 734 1489 1093">3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 20–27. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf (дата звернення: 15.11.2017). <li data-bbox="523 1115 1489 1417">4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку // Наука та інновації. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006. <li data-bbox="523 1440 1489 1675">5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР // База даних “Законодавство України” ВР України. URL: http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення: 08.02.2012).

ДОДАТОК К

Ступені рубрикації основного тексту Роботи

РОЗДІЛ 3

ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОГО
РАЙОНУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Фізико-географічне положення

Великолепетиський район розташований у межах Причорноморської низовини у північній частині Херсонської області, на лівому березі Дніпра (рисунок 3.1) [34].

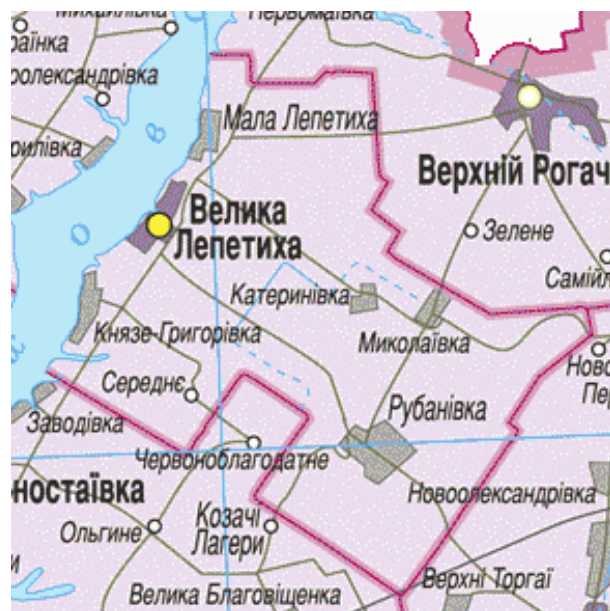

Рисунок 3.1 – Адміністративне положення Великолепетиського району

На півночі і північному сході межує з Верхньорогачицьким районом, на сході – з Нижньосірогозьким, на півдні – з Горностаївським, на заході по ...

ДОДАТОК Л
Зразок оформлення рисунку

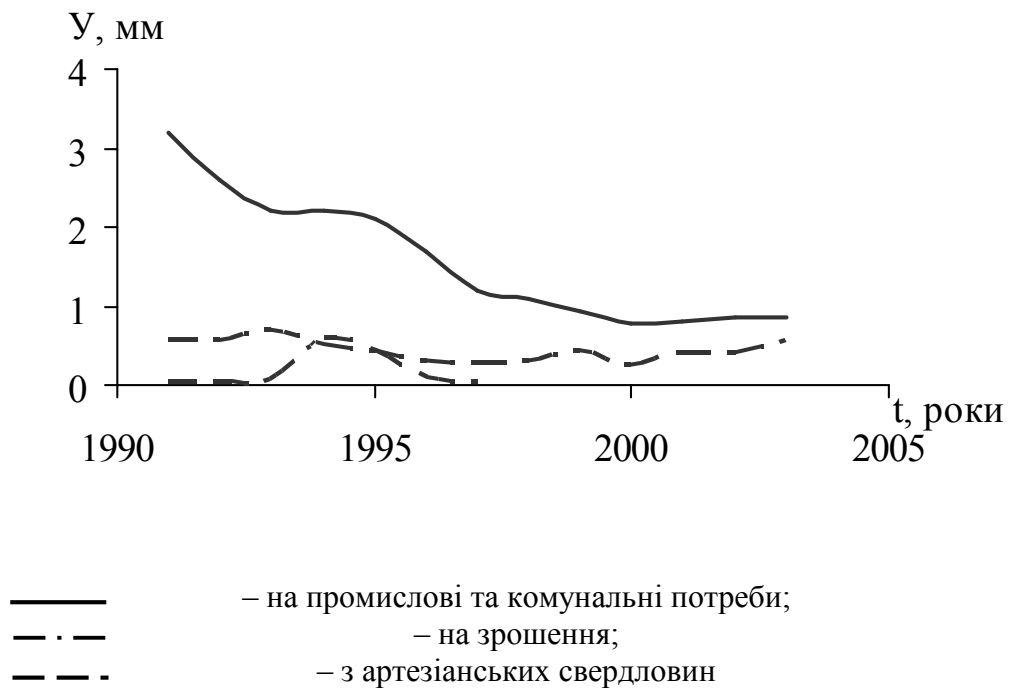

Рисунок Л.1 – Тенденція змін об'ємів забору води для водозбору р. Кодима – с. Катеринка

ДОДАТОК М

Зразок оформлення таблиці

Олійниця сільськогосподарського підприємства “Конкордія” здійснює річний випуск продукції – олія соняшникова, який становить 492 т, та жмих, що відповідно має значення 672 т (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Обсяг випуску продукції сільськогосподарського підприємства “Конкордія”

Вид продукції	Річний випуск
олія соняшникова	492 т
жмих	672 т

У таблиці 2.2 наведені дані щодо сировини та допоміжних матеріалів, які використовуються для випуску продукції сільськогосподарським підприємством “Конкордія”:

Таблиця 2.2 – Сировина, яка необхідна для випуску продукції, сільськогосподарського підприємства “Конкордія”

Сировина, допоміжні матеріали	Призначення	Умови зберігання	Річне використання, тонн	Наявність документації, що регламентує вимоги санітарного законодавства
насіння соняшника	виробництво олії	роздільне зберігання насіння різної вологості та якості	1640,0	умови “періодичність контролю продовольчої сировини”, наказ МОЗ №329 від 02.07.04 р.

Технологічна схема випуску продукції на основному підрозділі сільськогосподарського підприємства – олійниці представлена на рисунку 4.3.